

ЗАТВЕРДЖУЮ

в.о. президента Державного некомерційного підприємства «Державний університет «Київський авіаційний інститут»

Ксенія СЕМЕНОВА

06 2025 року

ВИСНОВОК

Державного некомерційного підприємства «Державний університет «Київський авіаційний інститут» (далі – КАІ) про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Ходанович Ельвіри Миколаївни на тему «Особливості психокорекційної роботи з адаптації дітей із розладами аутистичного спектра в закладах дошкільної освіти», поданої на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 «Психологія»

ВИТЯГ

із протоколу № 7 розширеного засідання
кафедри авіаційної психології КАІ
від 05 червня 2025 року

Присутні на засіданні науково-педагогічні працівники кафедри авіаційної психології:

Головуючий на засіданні – д.психол.н., доцент, професор кафедри авіаційної психології Лич О.М.;

Яковицька Л.С., д.психол.н., професор, в.о. завідувача кафедри;

Помиткіна Л.В., д.психол.н., професор, професор кафедри авіаційної психології;

Вашека Т.В., к.психол.н., доцент, доцент кафедри авіаційної психології;

Гордієнко Н.В., к.психол.н., доцент кафедри авіаційної психології;

Долгова О.М., к.біол.н., доцент кафедри авіаційної психології;

Карпілянський Д.А., к.психол.н., доцент кафедри авіаційної психології;

Мужанова Н.В., к.психол.н., доцент, доцент кафедри авіаційної психології;

Дідух М.М., к.психол.н., доцент, доцент кафедри авіаційної психології;

Власова-Чмерук О.М., старший викладач кафедри авіаційної психології;

Гірчук О.В., старший викладач кафедри авіаційної психології;

Власова-Чмерук О.М., старший викладач кафедри авіаційної психології;

Батуринська Г.М., старший викладач кафедри авіаційної психології;

Ковальова А.П., викладач кафедри авіаційної психології;

Кузнєцова Л.В., завідувач лабораторії,

Кривенко Т.С., психолог кафедри авіаційної психології;

Присутні на засіданні науково-педагогічні працівники інших кафедр КАІ:

Кокарева А.М., к.пед.н., доцент, заступник декана ФПКП з науково-методичної та міжнародної діяльності;

Присутні на засіданні науково-педагогічні працівники з інших навчальних закладів:

Мозгова Г.П., д.психол.н., професор, завідувач кафедри психосоматики та психологічної реабілітації факультету психології УДУ ім. Михайла Драгоманова;

Супрун Д.М., д.психол.н., професор кафедри соціальної роботи та реабілітації Національного університету біоресурсів і природокористування України;

Горбенко С.Л., к.психол.н., доцент кафедри психологічних дисциплін, Навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ МВС України.

Порядок денний:

Обговорення дисертаційного дослідження аспірантки кафедри авіаційної психології КАІ Ходанович Ельвіри Миколаївни на тему “Особливості психокорекційної роботи з адаптації дітей із розладами аутистичного спектра в закладах дошкільної освіти”, поданої на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 05 “Соціальні та поведінкові науки”, за спеціальністю 053 “Психологія”.

Науковий керівник Яковицька Л.С., д.психол.н., професор, в.о. завідувача кафедри авіаційної психології КАІ.

Дисертація виконувалась на кафедрі авіаційної психології Факультету психології, комунікації та перекладу КАІ. Тему дисертаційного дослідження “Соціально-психологічна адаптація дітей з розладами аутистичного спектра в закладах дошкільної освіти” затверджено на засіданні Вченої ради факультету лінгвістики та соціальних комунікацій 17 листопада 2022 року протокол №7.

Уточнену редакцію теми дисертаційного дослідження “Особливості психокорекційної роботи з адаптації дітей із розладами аутистичного спектра в закладах дошкільної освіти” затверджено на засіданні Вченої ради КАІ (протокол № 1 від 22 січня 2025 року).

Виступили:

Здобувачка Ходанович Ельвіра Миколаївна представила презентацію за основними положеннями дисертації “Особливості психокорекційної роботи з адаптації дітей із розладами аутистичного спектра в закладах дошкільної освіти”, поданої на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 05 “Соціальні та поведінкові науки”, за спеціальністю 053 “Психологія”.

Доповідачка обґрунтувала актуальність обраної теми, визначила мету, завдання, методологію та методiku, охарактеризувала об’єкт та предмет

дисертації, виклала основні наукові положення та висновки, що виносяться на захист, вказала науково-практичну значущість роботи, зазначила про впровадження результатів дослідження.

Дисертантка проаналізувала та визначила сутність психокорекційна робота з адаптації дітей із розладами аутистичного спектра (РАС) спрямована на допомогу їм у освоєнні навичок, які полегшують повсякденне життя, навчання та взаємодію з оточуючими. Основна мета – створити умови, за яких дитина почуватиметься комфортно в суспільстві, розвиватиме комунікативні здібності, навчиться керувати емоціями та адаптуватися до змін.

Дослідження присвячене створенню інклюзивного освітнього простору, що забезпечує рівний доступ до навчання, розвитку та соціальної інтеграції дітей, враховуючи їхні індивідуальні особливості. Особливий акцент зроблено на підтримці дітей із раннім дитячим аутизмом, адже їхня соціалізація та адаптація набувають дедалі більшого значення в сучасній педагогічній і психологічній практиці.

Доповідачка розглянула проблему соціалізації дітей із розладами аутистичного спектра комплексно, підкреслюючи важливість розвитку ключових комунікативних навичок, формування адаптивної поведінки та освоєння соціально-побутових умінь. Доведено, що ефективна допомога таким дітям неможлива без стабільного, змістовного та персоналізованого освітнього середовища, яке сприяє їхньому розвитку.

Дослідження підкреслює, що у правильно організованому навчальному середовищі діти з аутизмом можуть розвивати свої здібності не тільки у ранньому віці, а й на подальших етапах життя. Соціальна інтеграція таких дітей є не лише можливою, а й перспективною, адже з часом їхні особливості можуть трансформуватися у елементи індивідуального стилю, а не залишатися бар'єром у взаємодії з суспільством.

Після закінчення презентації Ходанович Е.М. присутніми на захисті фахівцями були поставлені наступні запитання:

Запитання до здобувача:

1. Мозгова Г.П., д.психол.н., професор завідувач кафедри психосоматики та психологічної реабілітації факультету психології УДУ ім. Михайла Драгоманова.

Запитання: Які соціальні навички важливо розвивати у дітей з РАС?

Відповідь: Дякую за запитання. У дітей з РАС необхідно розвивати комунікативні навички, навички взаємодії з однолітками і дорослими, навички емоційної регуляції (техніки самозаспокоєння та розслаблення). Ефективне впровадження цих навичок потребує системного та послідовного підходу і залучення батьків.

2. Супрун Д.М., д.психол.н., професор кафедри соціальної роботи та реабілітації Національного університету біоресурсів і природокористування України.

Запитання: На які вітчизняні наукові дослідження і методологічні підходи Ви спиралися у своїй роботі?

Відповідь: Дякую за запитання. У нашому дослідженні ми спиралися на праці та підходи таких українських вчених, як: К. Островська (середовищний (екологічний) підхід); Н. Гуртовенко, (онтогенетичний підхід); О. Хохліна, В. Коваленко, І. Недозим (діяльнісно-поведінковий підхід); Н. Сойма, (гуманістичний підхід); Т. Скрипник, В. Тарасун (індивідуальний підхід); Д. Шульженко, В. Синьов (особистісний підхід); Г. Супрун досліджує дану проблему через комплексний підхід.

3. **Помиткіна Л.В.**, д.психол.н., професор, професор кафедри авіаційної психології КАІ.

Запитання: Яку роль відіграє індивідуальний підхід у психокорекційній роботі?

Відповідь: Дякую за запитання. Індивідуальний підхід у психокорекційній роботі відіграє ключову роль у забезпеченні ефективності втручання, оскільки дозволяє враховувати унікальні особливості особистості, її життєвий досвід, рівень мотивації та емоційний стан.

Застосування індивідуального підходу сприяє створенню довірчої атмосфери між фахівцем та дитиною, підвищує рівень відкритості та готовності до змін. Це дає змогу адаптувати методи роботи до потреб конкретної дитини, формувати персоналізовані стратегії подолання труднощів та розвивати внутрішні ресурси особистості.

4. **Гірчук О.В.**, сарший викладач кафедри авіаційної психології КАІ.

Запитання: Які переваги створення інклюзивного середовища для дітей з РАС у дошкільних закладах?

Відповідь: Дякую за запитання. Створення інклюзивного середовища для дітей з РАС в закладах дошкільної освіти має багато переваг: діти з РАС мають можливість навчатися взаємодії з однолітками; інклюзивне середовище формує толерантне ставлення до діток з особливими освітніми потребами; інклюзія сприяє взаємодії і співпраці між батьками, педагогами та спеціалістами, що підвищує ефективність психокорекційної роботи.

5. **Лич О.М.**, д.психол.н., професор, професор кафедри авіаційної психології КАІ.

Запитання: Яким чином співпраця з батьками допомагає у психокорекційній роботі?

Відповідь: Дякую за запитання. Батьки можуть продовжувати використовувати психокорекційні методики вдома, забезпечуючи безперервну підтримку дитини; надавати інформацію про поведінку дитини в інших умовах, що допоможе фахівцям коригувати методи роботи; можна навчити батьків як краще адаптувати домашнє середовище, щоб воно було більш комфортним для дитини.

6. **Мужанова Н.В.**, к.психол.н., доцент кафедри авіаційної психології КАІ.

Запитання: Які труднощі виникають при адаптації дітей з РАС до дошкільного освітнього середовища?

Відповідь: Дякую за запитання. Діти з РАС мають труднощі з встановленням і підтриманням соціальних контактів; через відсутність вербальних або невербальних комунікативних навичок, що ускладнює їх

комунікацію з дорослими та ровесниками; діти з РАС можуть бути чутливими до світла, шуму, текстури, що викликає дискомфорт в освітньому середовищі; не вміють розпізнавати емоції інших, їм також може бути складно виконувати інструкції. Для подолання цих труднощів необхідно створювати інклюзивне та адаптивне середовище для таких дітей.

7. Долгова О.М. к.психол.н., доцент кафедри авіаційної психології КАІ.

Запитання: Які особливості сенсорного сприйняття дітей з РАС?

Відповідь: Дякую за запитання. Особливості сенсорного сприйняття дітей з розладом аутистичного спектра (РАС) можуть суттєво впливати на їхню соціальну адаптацію. Діти з РАС часто мають гіперчутливість або гіпочутливість до сенсорних стимулів, що може ускладнювати їхню взаємодію з оточуючими. Слухова чутливість: деякі діти можуть гостро реагувати на звуки, що призводить до уникання соціальних ситуацій або труднощів у спілкуванні. Зорова чутливість: яскраве світло або хаотичні візуальні стимули можуть викликати дискомфорт, що ускладнює перебування в людних місцях. Тактильна чутливість: діти можуть уникати фізичного контакту або, навпаки, шукати інтенсивні тактильні відчуття, що впливає на їхню комунікацію.

Після відповідей на запитання виступили:

Науковий керівник - д.психол.н., професор, в.о. завідувача кафедри авіаційної психології Яковицька Лада Савеліївна: представлене дослідження присвячене надзвичайно актуальній проблемі сучасної психолого-педагогічної науки — формуванню інклюзивного освітнього середовища для дітей із розладами аутистичного спектра (РАС). Ця тема є важливою не лише з точки зору освітніх та корекційних практик, а й у контексті загальної соціальної інтеграції таких дітей.

Значна увага в роботі приділена дітям із раннім дитячим аутизмом, адже їхній розвиток і адаптація до соціального середовища вимагають особливих підходів. Авторка комплексно аналізує механізми психолого-педагогічної підтримки, зосереджуючись на необхідності формування ключових комунікативних навичок, адаптивної поведінки та соціально-побутових умінь. Особливо підкреслюється значущість стабільного, структурованого та індивідуально орієнтованого освітнього середовища, без якого ефективна підтримка розвитку неможлива.

Окремої уваги заслуговує положення про перспективи соціалізації дітей із РАС. Робота демонструє, що за умови правильно організованого освітнього простору діти можуть розвивати свої здібності значно ширше, ніж прийнято вважати. Їхні особливості можуть перетворюватися на елементи індивідуального стилю, а не залишатися бар'єром у взаємодії зі світом.

Авторка здійснила детальний теоретичний аналіз вітчизняних і зарубіжних наукових джерел, ретельно підбрала психодіагностичний інструментарій і провела емпіричне дослідження відповідно до етичних норм.

Зміст дисертаційної роботи вирізняється логічністю викладу, обґрунтованістю висновків та високим рівнем наукової новизни. Отримані

результати мають важливе практичне значення для впровадження ефективних стратегій підтримки дітей із розладами аутистичного спектра та сприятимуть подальшому розвитку інклюзивної освіти.

Рецензент - к.психол.н., доцент, доцент кафедри авіаційної психології КАІ **Вашека Т.В.**

Дисертантка чітко й послідовно обґрунтувала актуальність дослідження, його основні наукові положення й методологічні позиції, визначила об'єкт, предмет, мету та завдання. Методи дослідження є адекватними поставленим завданням і критеріям валідності та надійності. Надійність отриманих результатів забезпечувалась використанням сучасних методів статистично-математичного аналізу даних із використанням комп'ютерної обробки для виявлення особливостей соціально-психологічної адаптації дітей з розладами аутистичного спектра та перевірки ефективності психокорекційної програми.

Розроблена авторкою програма містить ряд розвивальних та психокорекційних ігор та вправ, спрямованих на розвиток когнітивних навичок за допомогою вправ сенсорної інтеграції; розвиток комунікативних та соціальних умінь за допомогою комунікативно-ігрових та технологій соціальної комунікації та розвиток соціально-емоційних навичок дітей.

Загалом, дисертаційна робота, подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 «Психологія» є самостійною, завершеною науковою працею, що характеризується високим рівнем теоретичного викладу результатів та практичною спрямованістю з урахуванням пріоритетів розвитку сучасної психології.

Дисертаційна робота Ходанович Ельвіри Миколаївни «Особливості психокорекційної роботи з адаптації дітей із розладами аутистичного спектра в закладах дошкільної освіти», подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 «Психологія» є самостійною, завершеною науковою працею, що характеризується високим рівнем теоретичного викладу результатів та практичною спрямованістю з урахуванням пріоритетів розвитку сучасної психології.

В обговоренні дисертаційного дослідження взяли участь:

Дідух М.М., к.психол.н., доцент, доцент кафедри авіаційної психології КАІ.

Дисертантка відзначається високим рівнем відповідальності та цілеспрямованості. Її дослідження містить елементи наукової новизни, має значне теоретичне та практичне значення, що дає підстави для позитивного оцінювання її дисертаційної роботи. Підтримала дисертаційне дослідження та зазначила, що авторка заслуговує на присудження ступеня доктора філософії.

Лич О.М., д.психол.н., доцент, професор кафедри авіаційної психології КАІ.

Вказала, що дисертантка демонструє високий рівень наукової надійності та сумлінності у своїй дослідницькій діяльності. Її робота містить елементи наукової новизни та має вагоме теоретичне й практичне значення, що дозволяє позитивно оцінити її дослідження. Було підкреслено, що авторка заслуговує на

присудження ступеня доктора філософії, адже її наполегливість і дослідницька діяльність сприяють розвитку науки та розширенню меж знання у відповідній галузі.

Кокарєва А.М., к.пед.н., доцент, заступник декана ФПКП з науково-методичної та міжнародної діяльності ДНП “Державного університету “Київський авіаційний інститут”.

Зазначила про актуальність обраної теми та широкий спектр проблем, які вона охоплює. Наголосила на успішності та старанності дисертантки як працівника й науковця. Підтримала зарахувати передзахист дисертаційного дослідження та допустити до захисту.

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації на тему “Особливості психокорекційної роботи з адаптації дітей із розладами аутистичного спектра в закладах дошкільної освіти”, поданої на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 05 “Соціальні та поведінкові науки” за спеціальністю 053 “Психологія”

1. Обґрунтування вибору теми дослідження. Попри складну ситуацію в країні, суспільство й держава продовжують підтримувати людей з особливими потребами, зокрема дітей з розладами аутистичного спектра. Головна мета інклюзивної освіти – забезпечення рівних можливостей для всіх, враховуючи їхні потреби. Комплексна допомога спрямована на соціалізацію та розвиток комунікаційних навичок.

Стабільне освітнє середовище відіграє ключову роль у розвитку дітей з аутизмом. Зміни чи нестача підтримки можуть уповільнити прогрес або призвести до регресу. Водночас соціальна адаптація не має чітких меж—за відповідних умов діти можуть значно просунутися у взаємодії з оточенням.

Дослідження К. Ференц показують, що посередництво однолітків є ефективним методом корекції: нейротипові діти, підготовлені педагогами, допомагають дітям з РАС освоювати соціальні навички та комунікацію.

Наведені вище аргументи формують теоретичну та практичну значущість окресленої проблеми, а недостатня кількість спеціальних досліджень в цьому напрямі, підкреслюють наукову та суспільну вагомість вибору теми нашого дисертаційного дослідження «Особливості психокорекційної роботи з адаптації дітей із розладами аутистичного спектра в закладах дошкільної освіти».

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертаційне дослідження виконане в межах науково-дослідної теми кафедри авіаційної психології Державного університету Київський авіаційний інститут «Життєстійкість особистості як фактор здоров'язбереження в умовах невизначеності» (реєстраційний номер – №23-2022/12.01.11).

3. Мета і завдання дослідження. Мета дослідження – теоретично проаналізувати та емпірично вивчити психологічні особливості адаптації дітей із розладами аутистичного спектра, розробити та апробувати корекційно-

розвиткову програму покращення соціально-психологічної адаптації дітей з РАС в закладах дошкільної освіти, проаналізувати її ефективність.

Відповідно до мети та гіпотези було визначено наступні **завдання**:

1. Здійснити теоретико-методологічний аналіз сучасних підходів до тлумачення проблеми соціально-психологічної адаптації дітей з розладами аутистичного спектра.

2. Проаналізувати основні підходи щодо психокорекційної роботи з адаптації дітей із розладами аутистичного спектра та розкрити їх психологічні засади.

3. Розробити експериментальну модель оцінки соціально-психологічних особливостей дітей із розладами аутистичного спектра в закладах дошкільної освіти.

4. Визначити та дослідити емпіричні показники соціально-психологічної адаптації дітей з РАС в закладах дошкільної освіти.

5. Розробити та апробувати корекційно-розвиткову програму покращення соціально-психологічної адаптації дітей з РАС в закладах дошкільної освіти, сформулювати рекомендації для практикуючих психологів та батьків.

4. Об'єкт дослідження – психокорекційна робота з адаптації дітей із розладами аутистичного спектра.

5. Предмет дослідження – особливості побудови психокорекційної роботи з адаптації дітей із розладами аутистичного спектра в закладах дошкільної освіти.

6. Методи дослідження. Для розв'язання поставлених завдань застосовано комплекс методів:

- теоретичні: аналіз наукових ідей та підходів щодо соціально-психологічної адаптації дітей з розладами аутистичного спектра, її психологічних компонент; зіставлення та узагальнення теоретичних даних з проблематики психокорекційної роботи з адаптації дітей із розладами аутистичного спектра;

- емпіричні: включене спостереження, бесіда, опитування, тестування, експертне оцінювання, моніторинг, експериментальна модель оцінки соціально-психологічних особливостей адаптації дітей із розладами аутистичного спектра, психолого-педагогічний експеримент з констатувальним та формувальним етапами, які забезпечили розробку і перевірку ефективності корекційно-розвиткової програми;

- математично-статистичні методи: якісний і кількісний аналіз емпіричних показників із використанням методів математичної статистики, таких як: середнє арифметичне, коефіцієнт кореляції Пірсона, t-критерій Стюдента для залежних вибірок.

7. Наукова новизна дослідження полягає в розробці та експериментальній перевірці авторської програми корекційно-розвивальної роботи, що базується на принципах поетапного формування соціальних навичок та розвитку комунікативної компетентності у дітей з РАС, а саме:

уперше:

– сформульоване авторське визначення поняття соціально-психологічної

адаптації дітей з розладами аутистичного спектра в умовах дошкільної освіти; підбрано психодіагностичний інструментарій з вивчення особливостей соціально-психологічної адаптації дітей з розладами аутистичного спектра в умовах закладів дошкільної освіти та обґрунтовано специфічні завдання роботи психолога з дітьми із РАС;

- розглянуто психокорекційні методи, такі як поведінковий, інтеріоризаційний, посередницький, сенсорної інтеграції, соціально-комунікаційний та нейропсихологічний підходи. Визначено роль психолога у дошкільних закладах: діагностика, корекція емоційної регуляції та поведінкові втручання.

- розроблено та впроваджено експериментальну модель оцінки соціально-психологічної адаптації дітей із РАС, що включає когнітивні, соціальні та психологічні показники. Емпіричне дослідження проводилося в кілька етапів, охоплюючи діагностику, аналіз поведінки та організацію психокорекційної роботи.

- встановлено, що більшість дітей із РАС демонструють середній рівень соціальної адаптації, а їхні можливості розвитку можна суттєво покращити через цілеспрямовані втручання. Оптимізаційна програма включала не лише дітей із аутизмом, а й нейротипових дітей, що допомогло покращити їхню взаємодію.

- запропоновано корекційно-розвивальну програму, яка довела свою ефективність, а також сформульовано рекомендації для психологів і батьків.

- виділено ключові аспекти створення сприятливого освітнього середовища: когнітивний розвиток, комунікація, колективна взаємодія та підтримка індивідуальних здібностей дітей із РАС;

удосконалено:

- підходи до соціально-психологічної адаптації дітей з аутизмом у дитячих садках, враховуючи їхні особливості та створюючи сприятливе середовище.

8. Теоретичне значення. Наукові положення, висновки й рекомендації, сформульовані в дисертації, відповідають вимогам до такого виду досліджень. Високий рівень обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій сформульованих у дисертації, їхня достовірність забезпечені:

- професійним вирішенням автором низки наукових завдань, що сприяло реалізації поставленої мети дослідження, та адекватністю структурно-логічної схеми дослідження визначеній меті: кожен наступний розділ чи підрозділ органічно пов'язаний із попереднім і доповнює його;

- використанням широкої джерельної бази за темою дисертації й достатнім масивом аналітичних даних;

- основні положення емпірично досліджені та перевірені методами математичної статистики, які демонструють значущість отриманих результатів.

Наукове значення роботи полягає в розробці та експериментальній перевірці авторської програми корекційно-розвивальної програми, яка ґрунтується на принципах поступового формування соціальних навичок та розвитку комунікативної компетентності у дітей з РАС. Запропонований підхід дозволяє враховувати індивідуальні особливості розвитку кожної дитини, її емоційні та когнітивні потреби, забезпечуючи умови для поступової адаптації до

соціального середовища.

9. Практичне значення та використання результатів дисертаційного дослідження полягає в можливості його застосування в діяльності спеціалістів у сфері інклюзивної освіти, зокрема практичних психологів, логопедів та педагогів-дефектологів. Запропонована система вправ, стратегій і психолого-педагогічних методів може бути безпосередньо інтегрована в освітній процес дошкільних установ, сприяючи розвитку саморегуляції, комунікативних навичок та адаптації дітей з РАС до нових умов. Це значно підвищує їхні шанси на успішну соціалізацію.

Авторка дослідження аргументовано доводить, що правильно структуроване освітнє середовище виконує не лише навчальну функцію, а й відіграє ключову роль у психічному розвитку дітей із особливими освітніми потребами. Вона зазначає, що нестабільність або недостатність середовища може призводити до регресу у поведінці, втрати набутих навичок, що вимагає системного й методично продуманого підходу до організації навчального процесу.

Практично вагомими вважаються такі результати:

- розробка ефективної системи вправ та стратегій для підтримки адаптації та соціалізації дітей з РАС.
- доведення важливості навчального середовища як одного з ключових факторів розвитку, а не просто освітнього простору.
- обґрунтування ролі соціально-психологічної адаптації: її потенціал значно ширший, ніж прийнято вважати.
- підхід до особливостей РАС як до потенційних ресурсів, що при належній організації можуть стати позитивними рисами характеру, а не бар'єром для інтеграції в суспільство.

Ці висновки підтверджують, що при правильному підході навчання й підтримки діти з РАС можуть успішно адаптуватися, розвиватися та знаходити своє місце у соціумі.

Результати дисертаційної роботи апробовано і використано в навчальний та науковий процес кафедри авіаційної психології КАІ впродовж 2022-2025 років, були застосовані в процесі оновлення освітньо-професійних програм «Психологія» та «Психологія бізнесу», використовувались у викладанні навчальних дисциплін (акт про впровадження від 08.05.2025). Також впровадження результатів дисертаційного дослідження відбувалось у закладах дошкільної освіти комбінованого типу №129 м. Києва (довідка про впровадження № 26 від 02.05.2025) та №8 м. Сарни Рівненської області (довідка про впровадження № 60 від 02.05.2025), у Бориспільському закладі дошкільної освіти «Сонечко» м. Бориспіль (довідка про впровадження № 04 від 02.05.2025), що підтверджено відповідними довідками. Результати дисертаційного дослідження використовуються в роботі інклюзивно-ресурсного центру №13 Дніпровського району м. Києва (довідка про впровадження № 24 від 01.05.2025) та в Бориспільському інклюзивно-ресурсному центрі (довідка про впровадження № 30 від 05.05.2025).

10. Особистий внесок здобувача. Дисертація “Особливості

психокорекційної роботи з адаптації дітей із розладами аутистичного спектра в закладах дошкільної освіти” Ходанович Ельвіри Миколаївни є самостійною науковою працею, в якій наведено теоретичні положення і висновки, власні ідеї та розробки автора, які дають змогу вирішити поставлені завдання. Усі висновки та практичні рекомендації, винесені на захист, розроблені дисертантом особисто. Використані в дисертації ідеї, положення чи гіпотези інших авторів мають відповідні посилання і використані лише для підкріплення ідей здобувача.

11. Апробація результатів дослідження.

Найважливіші ідеї, висновки, рекомендації, отримані в дисертації, оприлюднені на наукових та науково-практичних конференціях, у тому числі міжнародних, всеукраїнських та за міжнародною участю: «Формування компетентностей обдарованої особистості в системі позашкільної та вищої освіти» (Київ, 2022), *Modern approaches to problem solving in science and technology: proceedings of the II International Scientific and Practical Conference* (Warsaw, Poland, November 2023), «Політ. Сучасні проблеми науки «Гуманітарні науки» (Київ, 2023, 2024, 2025), «Індивідуальність у психологічних вимірах спільнот та професій» (Київ, 2023, 2024, 2025); «Авіаційна та екстремальна психологія у контексті технологічних досягнень» (Київ, 2024).

12. Публікації. Основні положення та результати дисертаційного дослідження викладено в 16 наукових публікаціях, серед них 5 публікацій у наукових фахових виданнях України, та 11 публікацій у збірниках матеріалів конференцій різного рівня.

Список опублікованих праць за темою дисертації

Статті у наукових фахових виданнях України:

1. Левицька А.І, Ходанович Е.М. Соціально-психологічна адаптація дітей з аутизмом у дошкільних умовах: виклики і стратегії підтримки *Інноваційна педагогіка*. 2023. Вип.№65. том 1. С. 95–98. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/65.1.19>

Особистий внесок автора полягає у проведенні детального аналізу літератури та сформулював теоретичну основу дослідження.

Особистий внесок Левицької А.І, полягає у редагуванні та фінальному доопрацюванні тексту статті.

2. Левицька А.І, Ходанович Е.М. Аутизм у дошкільному віці: психологічні та педагогічні аспекти адаптації та розвитку *Журнал «Наукові перспективи»*. 2023. № 11(41). С. 1273–1281 DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-11\(41\)](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-11(41))

Особистий внесок автора полягає у дослідженні питань адаптації та розвитку дітей з аутизмом у дошкільних закладах, детальному аналізі психологічних особливостей дітей з аутизмом, а також практичні рекомендації щодо створення комфортного освітнього середовища, що сприяє їхньому успішному навчальному процесу та інтеграції у суспільство.

Особистий внесок Левицької А.І, полягає у ґрунтовному дослідженні, в якому висвітлено важливу роль батьків та вихователів у підтримці дітей з аутизмом у дитячих садках.

3. Ходанович Е.М. Посередництво однолітків як перспективний засіб соціально-психологічної адаптації дітей з аутизмом *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19* Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. 2024. Вип. № 46. С. 154 –160 DOI: <https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series19.2024.46.23>

4. Ходанович Е.М. Показники соціально-психологічної адаптації дітей з РАС в закладах дошкільної освіти *Журнал «Перспективи та інновації науки» (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)*. 2024 № 10(44). С. 1084–1097 DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-10\(44\)](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-10(44))

5. Ходанович Е.М. Особливості роботи з батьками дітей з розладами аутистичного спектра для покращення їх адаптації до освітнього середовища закладів дошкільної освіти / *Журнал «Перспективи та інновації науки» (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)*. 2025 № 2(48). С. 1751–1763 DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-2\(48\)](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-2(48))

*Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації
тези*

1. Яковицька Л.С., Ходанович Е.М. Особливості комунікативних процесів молодших школярів з розладами аутистичного спектра «Формування компетентностей обдарованої особистості в системі позашкільної та вищої освіти» II Всеукр. Наук.-практ. конф. м. Київ, 27 жовт. 2022 р., Київ, 2023. С. 451-457.

2. Левицька А.І., Ходанович Е.М. Застосування технологій у навчанні та адаптації дітей з аутизмом у закладах дошкільної освіти «Modern Approaches to Problem Solving in Science and Technology» тези доповідей II INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL Novem. 15-17, 2023, Warsaw, Poland. 2023. С. 370-372.

3. Ходанович Е.М. Соціально-психологічна адаптація дітей з розладами аутистичного спектра в закладах дошкільної освіти *ПОЛІТ. Сучасні проблеми науки. Гуманітарні науки: тези доповідей XXIII Міжнар. наук.-практ. конф. здобувачів вищої освіти і молодих учених* м. Київ, 6-7 квіт. 2023р., Київ, 2023. Т.1. С. 143-144.

4. Ходанович Е.М. Особливості мовленнєвого розвитку у дітей з розладами аутистичного спектра «Індивідуальність у психологічних вимірах спільнот та професій» тези доповідей IV міжнар. конф., м. Київ, 17 квіт. 2023р., Київ, 2023. С. 136-140.

5. Ходанович Е.М. Психолого-педагогічна класифікація поведінкових особливостей дітей із розладами аутистичного спектра *ПОЛІТ. Сучасні проблеми науки. Гуманітарні науки: тези доповідей XXIV Міжнар. наук.-практ. конф. здобувачів вищої освіти і молодих учених* м. Київ, 6-7 квіт. 2023р., Київ, 2023. Т.1. С. 143-144.

6. Ходанович Е.М. Особливості надання психологічної допомоги в соціалізації особам з розладами аутистичного спектру (РАС) в умовах війни *Авіаційна та екстремальна психологія у контексті технологічних досягнень* : тези доповідей XIII міжнар. наук.-практ. конф. м. Київ, 17 квітня 2024 р. м. Київ,

2024. С. 279-284.

7. Ходанович Е.М., Носова К. Етапи соціально-психологічної реабілітації дітей вимушених переселенців з розладами аутистичного спектру в умовах військового стану *Авіаційна та екстремальна психологія у контексті технологічних досягнень* : тези доповідей XIII міжнар. наук.-практ. конф. м. Київ, 17 квітня 2024 р. м. Київ, 2024. С. 284-289.

8. Ходанович Е.М., Психологічна підтримка батьків дітей із РАС для покращення їх адаптації до освітнього середовища закладів дошкільної освіти *ПОЛІТ. Сучасні проблеми науки. Гуманітарні науки*: тези доповідей XXV Міжнар. наук.-практ. конф. здобувачів вищої освіти і молодих учених м. Київ, 1-4 квіт. 2025р., Київ, 2025. Т.1. С. 678-679.

9. Ходанович Е.М., Соціально-психологічні умови середовища закладу дошкільної освіти для адаптації дітей з РАС *«Індивідуальність у психологічних вимірах спільнот та професій»* тези доповідей V міжнар. конф., м. Київ, 17 квіт. Київ, 2025. С. 45-50

10. Ходанович Е., Кравчук А. Особливості стилів мислення студентів різних спеціальностей. *«Індивідуальність у психологічних вимірах спільнот та професій»* тези доповідей V міжнар. конф., м. Київ, 17 квіт. Київ, 2025. С. 50–53.

11. Ходанович Е., Скопец П. Основні напрями роботи психолога з дітьми з розладами аутистичного спектру у ЗДО. *«Індивідуальність у психологічних вимірах спільнот та професій»* тези доповідей V міжнар. конф., м. Київ, 17 квіт. Київ, 2025. С. 53–58.

13. Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновку та списку використаних джерел. Повний обсяг дисертації становить 258 сторінок, із них – 220 основного тексту. Робота містить 57 таблиць, 5 додатків. Список використаних джерел налічує 165 найменувань.

14. Характеристика особистості здобувача. Протягом роботи над дисертаційним дослідженням Ходанович Ельвіра Миколаївна продемонструвала високий рівень наукової майстерності, аналітичного мислення та здатності до самостійного вирішення складних наукових і практичних завдань. Вона проявила себе як творчий і наполегливий дослідник, який не лише успішно застосовує сучасні методи аналізу, а й уміло адаптує їх до конкретних завдань свого дослідження.

Завдяки ґрунтовним теоретичним знанням та практичним навичкам, Ходанович Ельвіра Миколаївна виявила здатність ефективно працювати з великими обсягами інформації, критично оцінювати наукові джерела, формулювати нові гіпотези та знаходити нестандартні рішення. Її підхід до дослідження відзначається глибоким розумінням предмета, інноваційністю та прагненням до вдосконалення наукових методів.

Вона володіє не лише ґрунтовними знаннями у своїй сфері, а й демонструє широку ерудицію, що дозволяє їй інтегрувати міждисциплінарні підходи у свою роботу. Висока відповідальність, критичне мислення та системний підхід роблять її перспективним науковцем, здатним робити вагомий внесок у розвиток науки та практики. Такий рівень підготовки, наукової зрілості та методологічної компетентності свідчить про її готовність до подальших наукових звершень та

здатність розвивати дослідницьку діяльність на найвищому рівні.

15. Оцінки мови та стилю дисертації. Текст дисертації викладено грамотною мовою, логічно та послідовно. Матеріали дослідження викладені з дотриманням вимог наукового стилю. Дисертація оформлена згідно з вимогами Міністерства освіти і науки України.

16. Відповідність принципам академічної доброчесності. Дисертація не містить необґрунтованих запозичень та плагіату. У роботі дотримано правила посилання на джерела інформації у випадку використання підходів, положень, тверджень, відомостей. Надано достовірну інформацію про результати досліджень, джерела використаної інформації.

17. Рецензенти рекомендують: відповідно до пп. 15, 16 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, *пропонується такий склад разової ради:*

Голова ради:

Помиткіна Любов Віталіївна, доктор психологічних наук, професор, професор кафедри авіаційної психології факультету психології, комунікації та перекладу КАІ.

Рецензент:

Вашека Тетяна Володимирівна, кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри авіаційної психології факультету психології, комунікації та перекладу КАІ.

Офіційні опоненти:

Руденко Лілія Миколаївна, доктор психологічних наук, професор кафедри спеціальної психології та медицини, завідувач кафедри спеціальної психології та медицини УДУ імені Михайла Драгоманова.

Горбенко Світлана Леонідівна, кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології Навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ України.

Бабяк Ольга Олексіївна, кандидат психологічних наук, старший дослідник, завідувач відділу психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами Інституту спеціальної педагогіки та психології імені Миколи Ярмаченко НАПН.

Усі члени разової спеціалізованої вченої ради не мають реальний чи потенційний конфлікт інтересів щодо здобувача Ходанович Ельвіри Миколаївни (зокрема, є його близькою особою) та/або його наукового керівника.

У результаті попередньої експертизи дисертації Ходанович Ельвіри Миколаївни і повноти публікації основних результатів дослідження

УХВАЛЕНО:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Ходанович Ельвіри Миколаївни на тему “Особливості психокорекційної роботи з адаптації дітей із розладами аутистичного спектра в закладах дошкільної освіти”.

2. Вважати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Ходанович Ельвіри Миколаївни відповідає спеціальності 053 “Психологія” та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року. № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), вимогам пп. 6, 7, 8, 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44.

3. Рекомендувати дисертаційну роботу “Особливості психокорекційної роботи з адаптації дітей із розладами аутистичного спектра в закладах дошкільної освіти”, подану Ходанович Ельвіри Миколаївни на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 05 “Соціальні та поведінкові науки”, за спеціальністю 053 “Психологія” до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.

4. Рекомендувати Вченій раді затвердити склад разової спеціалізованої вченої ради:

Голова ради:

Помиткіна Любов Віталіївна, доктор психологічних наук, професор, професор кафедри авіаційної психології факультету психології, комунікації та перекладу КАІ.

Рецензент:

Вашека Тетяна Володимирівна, кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри авіаційної психології факультету психології, комунікації та перекладу КАІ.

Офіційні опоненти:

Руденко Лілія Миколаївна, доктор психологічних наук, професор кафедри спеціальної психології та медицини, завідувач кафедри спеціальної психології та медицини УДУ імені Михайла Драгоманова.

Горбенко Світлана Леонідівна, кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології Навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ України.

Бабяк Ольга Олексіївна, кандидат психологічних наук, старший дослідник, завідувач відділу психолого-педагогічного супроводу дітей з

Офіційні опоненти:

Руденко Лілія Миколаївна, доктор психологічних наук, професор кафедри спеціальної психології та медицини, завідувач кафедри спеціальної психології та медицини УДУ імені Михайла Драгоманова.

Горбенко Світлана Леонідівна, кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології Навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ України.

Бабяк Ольга Олексіївна, кандидат психологічних наук, старший дослідник, завідувач відділу психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами Інституту спеціальної педагогіки та психології імені Миколи Ярмаченко НАПН.

Результати голосування щодо рекомендації до захисту дисертації Ходанович Ельвіри Миколаївни:

“за” – 20

“проти” – немає

“утримались” – немає

Головуюча на засіданні:

д.психол.н., доцент, професор кафедри авіаційної психології КАІ

Оксана ЛИЧ

Секретар засідання:

к.психол.н., доцент кафедри авіаційної психології КАІ

Наталія МУЖАНОВА

ПОГОДЖЕНО:

проректор з наукових досліджень та трансферу технологій КАІ,
д.т.н., професор

Сергій ГНАТЮК